

Светлорусова А.В.

Інститут інформаційних технологій
і засобів навчання НАПН України

ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У статті визначені основні принципи роботи і характеристики комунікації у віртуальних соціальних спільнотах, розглянуті можливості використання соціальних спільнот для навчальних цілей, а саме для формування інформаційно-комунікаційної компетентності старшокласників в контексті євроінтеграційних процесів в освіті.

Ключові слова: віртуальні соціальні спільноти, інформаційно-комунікаційної компетентності, старшокласники.

На сьогоднішній день відбувається процес віртуалізації освітнього простору, Україна також поступово включається в цей процес. В сучасних умовах інформаційного суспільства з'являються все більше віртуальних співтовариств, які об'єднують людей навколо загальних інтересів або цінностей, і є одним з різновидів соціальних груп.

Віртуальні співтовариства (англ. virtual communities, e-communities) – 1) новий тип співтовариств, які виникають і функціонують в електронному просторі, перш за все за допомогою мережі Інтернет, з метою сприяння вирішенню своїх професійних, інших задач, задоволення своїх інтересів у мистецтві, дозвілля, освіті тощо; 2) об'єднання користувачів мережі в групи із спільними інтересами для роботи в електронному просторі з метою подальшого удосконалення мережі. Отже, віртуальні співтовариства – це реальні групи людей, які для взаємообміну інформацією використовують електронні засоби та мережі. У свою чергу такі співтовариства теж можуть об'єднуватись у мережеві структури на підставі спільних інтересів, за матеріалами електронної енциклопедії Вікіпедії <http://uk.wikipedia.org/wiki/> [2].

Різні аспекти функціонування віртуальних спільнот висвітлені у публікаціях зарубіжних і вітчизняних дослідників: Голощука Р.О., Думанського Н.О., Єлізарова В.А., Кисельов Н., Малицької І.Д., Овчарук О.В., Остапенко М.А., Патаракіна Е.Д. та ін. Проте можливості використання соціальних спільнот для розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності старшокласників, розглянуті недостатньо і потребують дослідження.

Отже, *метою статті* є аналіз можливостей використання соціальних спільнот для розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності старшокласників в контексті євроінтеграційних процесів.

Важливим для дослідження є визначення науковців змісту поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність». Наприклад, Спирін О.М., зазначає, що інформаційно-комунікаційна компетентність, точніше інформаційно-комунікаційно-технологічна компетентність, або ІКТ-компетентність – це підтверджена здатність особистості використовувати на практиці інформаційно-комунікаційні технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язування суспільно-значущих, зокрема професійних, задач у певній предметній галузі [8]. Овчарук О.В. підкреслює, що компетентності з інформаційних та комунікаційних технологій передбачають здатності та уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти та оперувати, оцінювати та використовувати інформацію у відповідності до потреб ринку праці, володіти та застосовувати ІКТ [5, с. 224]. Далі Овчарук О.В., продовжує, що інформаційні та комунікаційні засоби дозволяють людям на великій відстані один від одного стати членами «віртуальних співтовариств» – груп учнів, що об'єднуються єдиними цілями не по територіальному та віковому принципу з різних куточків світу. Віртуальне спілкування дозволяє їм обрати зручний для них час, місце, темп засвоєння матеріалу.

Дійсно, соціальні спільноти – відносно нове явище, що завоювало всесвітню популярність в останні декілька років, тому в даний момент вони переживають не лише стадію піку популярності, але і стадію стрімкого

розвитку [4]. Розгляд можливостей соціальних спільнот, для навчальних цілей, найближчими роками, є важливим для використання їх для розвитку та формування ІКТ-компетентностей старшокласників.

Важливим є те, що віртуальні об'єднання формуються на добровільних засадах, а це позитивно впливає на залучення до співтовариств великої кількості школярів. Для ефективної взаємодії в рамках мережених об'єднань необхідно створити лише відповідні умови. З розвитком ІТ-технологій з'являються нові форми для представлення цифрових архівів, збереження знань, залучення нових членів співтовариства та нові програмні сервіси, які полегшують управління знаннями та використання цих знань початківцями.

Віртуальні спільноти можуть бути важливим елементом дистанційного навчання школярів. Як вже зазначено, віртуальні спільноти (ВС) – це групи людей, об'єднані якоюсь метою або захопленням та спілкуються через Інтернет за допомогою засобів комп'ютерної комунікації. Існує три базових ознаки віртуальної спільноти, а саме: 1. Найчастіше це неформальна група людей (тобто група, незв'язана офіційними або організаційними зобов'язаннями); 2. Існує якась об'єднуюча тема або область інтересів; 3. Мета існування спільноти полягає в обміні, поглибленні й вивченні знань і досвіду, а також у створенні нових знань і знаходженні рішень для виниклих проблем.

У всіх віртуальних співтовариствах існують свої правила, за дотриманням правил стежить модератор – особа, призначена спільнотою або її адміністрацією. Для виконання цих обов'язків модератору надаються спеціальні можливості: зміна/видалення повідомлень; переміщення теми в інший розділ; закриття теми; видалення теми. Керування ходом бесіди, її пожвавлення, внесення свіжого напрямку в дискусію можуть брати на себе ті, кому цікавий предмет обговорення. Для того, щоб дії з керування були ефективні, той, хто їх здійснює, повинен володіти чималою майстерністю, інтелектом для генерування висловлень, що провокують на участь, і тактом, щоб цей інтелект не випинати. В іншому випадку дискусія, може, і пожвавиться, тільки не зовсім тим способом, якого бажав би її стимулятор [1].

Стимулювання до участі й підтримка користувачів може містити в собі допомогу в подоланні комунікативних бар'єрів: мовного бар'єра – у тому випадку, якщо у форумі беруть участь люди різних національностей; технічного, що припускає утруднення недосвідчених користувачів в інтерфейсі конкретного комунікативного ресурсу й специфіки роботи з цим середовищем.

Робота спільнот, тобто процес обміну інформацією у спільноті, відбувається в так званому режимі «питання-відповідь»: коли один із членів спільноти зіштовхнувся з деякою проблемою, він ставить запитання з описом проблеми всім членам спільноти; ті, кому є що відповісти на поставлене питання, висловлюють свої думки, також доступні всім членам спільноти; потім інші члени спільноти можуть задати додаткові питання або висловити свої коментарі, як до вихідного питання, такі до кожного з відповідей на нього. У підсумку виникне дискусія, у процесі якої всі бажаючі можуть висловити свою думку.

Найбільша в світі соціальна спільнота Мій світ (<http://www.myspace.com>), вже зараз ця мережа має в своїй структурі блоги, форуми, сервіс обміну миттєвими повідомленнями на зразок ICQ і чату, сервіс обміну відеороликами, стрічку новин, прогноз погоди, розміщення вакансій, електронну пошту і інші сервіси. Проте останні найбільш крупні соціальні мережі, наприклад, Фейсбук (<http://www.facebook.com>), також постійно розширюють свої функціональні можливості і додають нові сервіси [4].

На думку автора статті, важливим є використання можливостей віртуальних соціальних спільнот у розвитку та формуванні інформаційно-комунікаційної компетентності старшокласників. Популярні соціальні мережі такі як ВКонтакті, Однокласники, Мій світ, Фейсбук та ін. можуть бути активно використані вчителями, оскільки ці мережеві об'єднання характеризуються: спільними ідеями та ініціативами, розумінням цілей співтовариства; взаємозалежністю, можливим освітнім контентом, який може продукуватися всіма учасниками об'єднання; нормами взаємодії.

Дослідник Киселев Н., наголошує, що віртуальні соціальні мережі відрізняються один від одного своєю загальною спрямованістю, різними можливостями, що надаються користувачам, різними вимогами, що пред'являються до них, а також інтерфейсом. Проте є деякі загальні межі, властиві більшості соціальних мереж і що виділяють їх з інших засобів мережевого спілкування, таких, як блоги, форуми, чати і гостьові книги. У деяких соціальних мережах, наприклад, в Мій світ вбудовані блоги і форуми, проте в даному випадку ми говоритимемо лише про особливості власне віртуальній соціальній мережі [4].

Розглянемо можливості використання соціальних спільнот для розвитку ІКТ-компетентності старшокласників.

I. Основне в соціальних спільнотах – це профілі користувачів. Кожен користувач будь-якої соціальної спільноти реєструє свій профіль (особисту картку), в якій у заздалегідь визначених полях повинен заповнити про себе певну інформацію. До переліку таких полів часто належать: ім'я і прізвище, фотографія, сімейний стан, день народження, рідне місто, релігійні і політичні погляди, контактна інформація (мобільний і домашній телефон, e-mail, особиста сторінка в інтернеті, місто мешкання), інформація про освіту (з перерахуванням учбових закладів, в яких навчався користувач), а також особиста інформація, така, як діяльність людини, його інтереси, інформація про його улюблені фільми, музику, книги, ігри, улюблених місцях і так далі) [4].

II. Профілі користувачів в соціальних спільнотах в даний час як правило уніфіковані, на відміну від персональної сторінки в Інтернеті, і в більшості соціальних спільнот в даний момент не допускають варіативності оформлення і викладання тієї або іншої інформації. Адміністратори більшості соціальних спільнот стежать за достовірністю і реальністю інформації, що викладається, а також за її строгою відповідністю відповідним полям профілю.

III. Процес комунікації в більшості соціальних спільнот є обміном повідомленнями перш за все між людьми, між якими вже встановлені зв'язки якого-небудь роду. Зв'язки в більшості соціальних спільнот бувають трьох

основних видів: а) дружні зв'язки між знайомими людьми; б) зв'язки між учасниками групи (у віртуальних соціальних спільнотах люди можуть не лише спілкуватися один з одним тет-а-тет, але і об'єднуватися в групи з якої-небудь тематики. Для групи створюється свій окремий профіль, аналогічний профілю користувача. В разі об'єднання людей в групи повідомлення одного члена групи, поміщене їм в профілі групи, бачать всі члени групи. Таким чином, профіль групи стає деяким аналогом інтернету-форуму [4]; в) зв'язки між людьми, що мають певну інформацію в профілі (профілі соціальних спільнот є величезною базою даних людей з великою кількістю різної інформації про них, і ця інформація строго структурована. Це дає велику можливість пошуку по соціальній спільноті для знаходження людей, що цікавлять людину, з певними даними в профілі, при цьому такі дані виступають як критерії пошуку).

Через функцію «пошук» в соціальній спільноті можна знайти своїх однокласників, друзів, людей зі схожими інтересами. Групи в соціальних спільнотах є певним аналогом інтернет-форуму з певної тематики. Відмінність в тому, що будь-який користувач соціальної спільноти володіє важливою можливістю простого, швидкого і масового запрошення в групу відразу всіх своїх друзів. Тобто, за лічені дні кількість користувачів, що вступали до групи, може досягати кількох тисяч чоловік.

В багатьох соціальних спільнотах є окремий програмний сервіс «зустрічі», який відображує які-небудь разові заходи. Для такого заходу може створюватися група, а для цього потрібно зробити розсилку користувачам спільноти запрошень прийняти участь в цій зустрічі. Під час реєстрації нової зустрічі і розсилаючи запрошення, можна повідомити одержувачам будь-яку інформацію, яку бажає повідомити організатор: від вказівки назви, часу і місця до розгорнутого прес-релізу. Користувач, що отримав запрошення на захід, зацікавившись ним і натиснувши «прийняти запрошення», вже не забуде про цей захід, оскільки він заздалегідь нагадуватиме про себе в його профілі за декілька днів, напередодні і в сам день події [4].

Постійно зростають можливості оформлення і інтерфейсу соціальних мереж, зовнішнього вигляду і структурного наповнення профілю користувача. Це також підвищує можливості використання соціальних спільнот для формування ІКТ-компетентностей старшокласників, оскільки в мережі Фейсбук користувач сам обирає, де і як на сторінці його профілю розташовані її елементи, а також обирає сам набір цих елементів, у мережі Мій світ користувач взагалі може використовувати мову html, створюючи власне унікальне оформлення і змістовні елементи своєї сторінки.

При використанні віртуальних співтовариств у дистанційному навчанні з'являється можливість колективного навчання. Працюючи в спільноті, учень вчиться самостійно виробляти свою точку зору. Підчас прочитання або прослуховування уроків відбувається пасивна передача інформації й знань. Якщо завдання індивідуальні, учень може отримати нові навички й уміння, однак він не зможе бути впевненим утому, що вони є найбільш адекватними для вирішення поставлених завдань. У віртуальних співтовариствах нові знання здобуваються на основі наявних, відбувається творче застосування цих знань. У вчителя не виникає складностей з відповідями на можливу багату кількість запитань, учні можуть відповідати на питання інших членів групи. На відміну від занять в аудиторії ця форма навчання дає змогу організувати гнучкий графік роботи, одночасно працювати над декількома темами, поширити досвід вчителя на велику кількість учнів.

На сьогодні саме соціальні спільноти є потужним засобом комунікації мільйонів людей в мережі Інтернет, оскільки окремі соціальні спільноти вже мають десятки і сотні мільйонів зареєстрованих користувачів. Віртуальні соціальні спільноти можливо використовувати для формування ІКТ-компетентності старшокласників, проте публікацій щодо аналізу практичного досвіду по даній темі замало.

За Овчарук О.В., «перед педагогічною громадськістю світу стоїть проблема підготовки вчителів, здатних працювати в умовах швидкого розвитку інформаційних та комунікаційних технологій, оскільки такі

технології, як кіно- відеофільми, телебачення та радіо продовжують відігравати велику роль в освіті всіх країн» [5].

Отже, віртуальні соціальні спільноти можуть стати цікавим ресурсом для розвитку та формування ІКТ-компетентності старшокласників і завдяки використанню їх в навчальному процесі можливе вирішення таких завдань: усунути суперечність пов'язану з розбіжністю цілей вчителя і учня; подолання психологічного бар'єру некомунікабельності, підвищення ступеня свободи використання понять, термінів і концепцій з досліджуваної предметної області; одержання навичок критичного мислення і творчого потенціалу; одержання навичок коректної роботи в колективі, тобто соціальних навичок і саме головне це формування ІКТ-компетентностей старшокласників.

Подальші наші дослідження будуть спрямовані на дослідження практичного досвіду використання віртуальних соціальних спільнот у формуванні ІКТ-компетентностей школярів.

Використана література:

1. *Веб-спільноти в дистанційній освіті* / Р.О. Голощук, Н.О. Думанський, Ю.О. Серов / *Науковий вісник НЛТУ України*. – 2008. – Вип. (18)10 – С. 286-292.
2. *Вільна електронна енциклопедія [Електронний ресурс]* – 2011 – Режи доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
3. *Елизаров В.А. Эмуляция виртуальных сетей в учебном процессе [Электронный ресурс]* / В.А. Елизаров, М.В. Андреев, Т.С. Трегулов – Режим доступа: <http://www.slideshare.net-/gueste30c54/ss-3793147>.
4. *Киселев Н. Социальные сети как инструмент PR [Электронный ресурс]* / Н. Киселев – 2008 – Режим доступа: http://pr-club.com/PR_Lib/KisSocSeti.doc
5. *Овчарук О.В. Особливості запровадження компетентнісного підходу: досвід України та країн Європи* / *Інформаційні технології в освіті* – 2009 – Вип. 4. – С. 218-226.
6. *Остапенко М.А. Суб'єкти політичної комунікації в інформаційному суспільстві [Электронный ресурс]* / Остапенко М.А. – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua-/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_44/Gileya44/P6_doc.pdf.
7. *Патаракин Е.Д. Вклад сетевых сообществ в образование. Электронные библиотеки [Электронный ресурс]* – 2002. – Т. 5. – Вып. 3.. – Режим доступа: <http://www.elbib.ru/journal/2002/200203/patarakin/patarakin.ru>.

8. Спiрiн О.М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики [Електронний ресурс] / О.М. Спiрiн / Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – №5 (13). – Режим доступу до журналу: <http://www.ime.edu.ua.net/em.html>.

Светлорусова Анна Владимировна

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИРТУАЛЬНЫХ СООБЩЕСТВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОМУНИКАЦИОННЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТАРШЕКЛАСНИКОВ

В статье определены основные принципы работы и характеристики коммуникации в виртуальных социальных сообществах, рассмотрены возможности использования социальных сообществ для учебных целей, а именно для формирования информационно-коммуникационной компетентности старшеклассников в контексте евроинтеграционных процессов в образовании.

Ключевые слова: социальные сообщества, информационно-коммуникационная компетентность, старшеклассники.

Svietlorusova Anna

USE of VIRTUAL ASSOCIATIONS FOR DEVELOPMENT of INFORMATIVE-COMMUNICATION COMPETENCE SCHOOLBOYS

The article identifies the key principles and characteristics of communication in the virtual social communities, the consideration of social communities for educational purposes, namely to generate the information and communication competence of senior pupils in the context European integration processes in education.

Keywords: virtual social community, information and communication competence, senior pupils.